

ZAŠTO SE U ZAPADNOJ NEMAČKOJ UDRUŽUJU PISCI, PREVODIOCI KRITIČARI

Ovog proleća povedena je u Zapadnoj Nemačkoj široka akcija među piscima, prevodiocima i kritičarima za formiranje zajedničkog saveznog udruženja koje bi štitilo interese svojih članova i obezbedilo im bolji društveni tretman. U okviru ove kampanje, održani su brojni skupovi i objavljeni mnogi članci o položaju pisaca. Isticano je da je on neregulisan, da je egzistencija pisaca nesigurna i u potpunoj zavisnosti od monopolističkih organizacija. Štampan je i apel u vidu letka koji je deljen svim članovima pokrajinskih udruženja. Početkom juna održana je u Kelnu osnivačka skupština novog saveza na kojoj je jedan od najzapaženijih govora održao Hajnrih Bel. Donosimo apel za formiranje saveznog udruženja kao i najinteresantnije fragmente govora H. Bela.

Piscima ove zemlje

Obraća se Savezno udruženje nemačkih pisaca sa pozivom na solidarnost i podršku inicijativi za formiranje centralnog saveza pisaca. Potrebna je opšta, aktivna organizacija pisaca u Saveznoj Republici i zapadnom Berlinu. To je cilj reforme koja je u toku. Prvi korak ka ostvarenju ove zamisli predstavljaće sastanak zakazan u

Kelnu 8. juna 1969. godine, kada treba da se osnuje savez nemačkih pisaca. Po prvi put posle 1945. postojaće opšti profesionalni savez koji će obuhvatiti pisce, prevodioce i kritičare i imati zemaljske odbore kao i stručne grupe.

Kao što je poznato, kod pisaca nije naročito razvijen smisao za grupno pripadništvo. Ali u jednom vremenu u kome se ispoljavaju vrlo jake tendencije stvaranja velikih blokova publicističke moći, i pisci moraju da se međusobno povezuju. Dosadašnji savezi su bili suviše slabi i, sa retkim izuzecima, bez svog glasa, oni nisu mogli da budu partneri velikim blokovima. Nastojanjem pobedilaca da se posle drugog svetskog rata u Nemačkoj ponovo decentralizuje kulturni život, došlo je do osnivanja brojnih udruženja pisaca na nivou pokrajina. Regionalni savezi su se bavili suviše beznačajnim stvarima i, po mišljenju mnogih autora, imali su provincijalni karakter. To je u prvom redu bila posledica rasparčanosti.

U Savezno udruženje pisaca ulaze 10 zemaljskih saveza kao i tri stručna. (Savez prevodilaca, Savez kritičara i Savez dramskih pisaca). Trinaest nije blagosloven broj. Mnogi autori su ostali van Saveza ili su samo dozvolili da se njihovo ime vodi na listi članova. Postojeći savezi su posebno neatraktivni za mlade autore. Nedostajala su dinamika, efikasnost i kritičko društveno angažovanje.

U međuvremenu je kritika u sopstvenim redovima dovela do nove situacije; Cverenc, Bingel i komp. doduše nisu prvi dali potstrek, ali su znatno doprineli onom nemiru duhova među autorima koji daje šansu da se ponovo počne. U većini saveza ovaj duh plodotvornog nezadovoljstva uzima maha. Rezultat toga je *korenita reforma*. U uprošćenom obliku recept glasi: od 13 napraviti jedan savez. Od početka februara članovima stoji na raspoloženju osnivački model opšteg saveza. Nacrt statuta takođe je podeljen članovima. Odlučan korak na putu obnove učinilo je Predsedništvo Saveznog udruženja na svojoj sednici od 28. i 29. januara u Berlinu. Jedanaest od trinaest saveza, članova udruženja, izjasnilo se odlučno u preliminarnom glasanju za opšti savez; dva su za sada uskrala svoj glas. Od tada je reforma dobila znatan publicitet. Broj pisaca koji žele da na ovoj reformi sarađuju raste ohrabrujuće brzo. Kada u Kelnu jedinstvo bude praktično ostvareno, članstvo opšteg saveza obuhvatiće 2.500 pisaca, prevodilaca i kritičara iz trinaest saveza. Savez nemačkih pisaca će ostaviti otvorena vrata svim ostalim grupama i pojedinim autorima. On vidi poseban zadatak u tome da se — odbijajući sve nedemokratske uticaje — bori za slobodnu izmenu mišljenja.

Koncepcija je sindikalna. Pošto pisce ove zemlje finansijski organi ne tretiraju kao slobodne preduzetnike, oni ne mogu kao poslenici da bez teškoća pristupe nekom sindikatu. Pregovori- ma će biti regulisano u kojoj formi će se asoci- jacija uključiti u Savez nemačkih sindikata. Pretpostavka je zato, da DGB (Savez nemačkih sindikata) osigura Savezu pisaca za njegovo članstvo u sindikatu kao i za članski doprinos pojačanu profesionalnu političku poziciju, kao i bolje šanse za prihvatanje njegovih zahteva.

Kako reforma treba da izgleda u pojedinostima ako u Kelnu dobije potrebnu tročetvrtinsku većinu? Federalistička struktura neće biti napu- štena, šta više Savez nemačkih pisaca će se uklopiti u šemu koja odgovara Saveznoj repu- blici. Pošto je kultura u nadležnosti zemaljskih vlasti, potrebni su zemaljski odbori opšteg save- za. Preko svoje zemaljske grupe, odnosno preko stručne grupe za dramske pisce, kritičare i pre- vodiocce, svaki organizovani pisac je član opšteg saveza koji svake druge godine održava na savez- nom nivou opšti kongres pisaca na kome se predviđa i raznovrstan kulturni program. Lo- zinka je: zemaljska politika na zemaljskom ni- vou, savezna na saveznom. Naravno, regionalne tekovine koje treba da se sačuvaju, ućiće u ve- ću celinu kao samostalni delovi.

Među teškoće koje ne treba prikrivati spada i problem *tolerancije književne elite* prema au- torskom proseku. Postoji velika konkurencija među talentima, međutim književne vrednosti nisu cilj jednog profesionalnog saveza, njima se bave skupovi pojedinih grupa. Uopšteno govore- ći, teškoće počinju već sa definicijom spisatelj- skog poziva. Nužda upućuje na one interese koji su zajednički svim autorima, onim uspešnim kao i onim neuspešnim, talentima svih stepena, autorima naučnih dela kao i piscima knji- ga za omladinu i decu — svima njima važni su: honorari, ugovorom označeni us- lovi kao i uvažavanje tih uslova, položaj pisca u društvu, autorsko pravo i socijalno osiguranje, bolest ili starost pisca ili — što se danas brzo de- šava — situacija kada jedan pisac više nije u modi.

Svoje opravdane zahteve autori mogu da ostva- re jedino ako se u ovoj zemlji dogodi nešto *sa- svim neuobičajeno*: da se većina pisaca solidari- še i okupi oko zajedničkih interesa i ciljeva. Mogućnosti ostvarenja ovih ciljeva traže od au- tora njihovo trezveno angažovanje, oni zahteva- ju od njih da zanemare razlike u književnim shvatanjima. Nasuprot »Grupi 47« i Pen-klubu, Savez pisaca ne sme da favorizuje književnu eli- tu, njegovi zadaci su pretežno društveni a time i politički. Mnoštvo problema sa kojima treba da se ponese centralni savez pisaca ne dozvolja- va preterani optimizam a još manje to dozvolja-

va denuncijantska klima koja u ovoj zemlji tradicionalno okružuje pisce. Mi smo za jedne »pinčeri«, za druge »oni koji zagađuju kuću«, za treće »nismo dovoljno reprezentativni«. Savez pisaca će, figurativno rečeno, morati da ponekome na vlasti pošalje književni »Care-Paket« kako bi se čuo njegov glas. Pri tom će, naravno, kao oružje biti korišćen jezik.

Ako bude formiran, Savez će imati sledeće zadatke koji će predstavljati njegove najvažnije ciljeve:

1. Uspostavljanje sopstvenog penzionog osiguranja, koji će štiti socijalni fond; obezbeđenje pomoći piscima u nevolji.
2. Noveliranje doprinosa od autorskih prava, tj. odvajanje određenog procenta od honorara za dela sa ugašenim autorskim pravima kako bi se stvorili izvori za socijalni fond u korist živih pisaca.
3. Ukidanje paragrafa o autorskim pravima koji se odnosi na školske knjige i udžbenike (paragraf 46) koji praktično oslobađa priloge u udžbenicima kao i kraće tekstove za potrebe crkve od plaćanja honorara zaštićenim autorima.
4. Osporavanje, a ako je potrebno i podizanje ustavne tužbe, protiv štokholmskog protokola, odnosno onog njegovog dela koji predviđa da u cilju unapređenja kulturnog razvitka država može da preuzima deo autorskih honorara pri čemu autori ostaju nedovoljno obeštećeni.
5. Izdavanje informativnog biltena iz koga treba da se, čim se za to stvore uslovi, razvije list — organ saveza.
6. Pravni saveti autorima. Okvirni ugovori sa izdavačima i radio i TV stanicama u meri u kojoj to dopuštaju pozitivni propisi o kartelima.
7. Sadejstvo u javnim zadacima. Politička, nadpartijska, aktivnost na demokratskim osnovama.
8. Poboljšanje radnih uslova za pisce. Proširenje poreskih olakšica, oslobođenje autora od poreza na promet.
9. Organizovanje kulturnih priredbi u Saveznoj Republici kao i na međunarodnom planu.

Treba da se učini kraj praksi da u Bonu, bez protesta autora, ne dolaze čak ni na ideju da pozovu i čuju autori kad se raspravlja o autorskim pravima pred zakonodavnim i kulturnim odborom parlamenta. Mi moramo, najzad, da našoj sopstvenoj vladi pomognemo time što ćemo jasno staviti do znanja političarima da od sada postoji čvrsto organizovana profesionalna grupa pisaca. Mora jednom da prestane praksa da naši vlastodršci, kad god im padne na um, napadaju autore samo zato što oni predstavljaju brojno malu a privredno naizgled beznačajnu sekciju u okviru društva. Uzeti skupa, nemački autori zna-

če vrlo mnogo kao privredni faktor u ovoj zemlji, naročito za fiskus — ali se to rado previđa. Nekada, pre 20 godina, Tomas Man i Teodor Hojs zauzimali su se za centralni savez pisaca. Ko će nastaviti njihovu inicijativu?

(Preveo S. M.)

Hajnrh Bel: LANCI LITERARNOG ROPSTVA

Povodom osnivanja Saveza pisaca SR Nemačke, hteo bih da iznesem svoja razmišljanja o društveno-političkom položaju pisaca u Federalnoj Republici Nemačkoj. Nadam se da to neće izazvati nerazumevanje: radi se ne o kulturnim nijansama, i ja se ne spremam da postavljam pitanje: »Da li je umrla naša literatura ili ne?« (to bi više ličilo na esej, a za pisanje eseja smo se izveštili). Neće biti takođe reči ni o našem »učesću u stvaranju remek dela i mogućih neprolaznih vrednosti«. Biće govora o nečem drugom. Ma kako mi sami sebi pametni izgledali, mi se ponašamo kao maloumni kada se povede reč o zaštiti naših interesa u društvu, kojim upravljaju predstavnici monopola. Ta »maloumnost se objašnjava time, što smo mi isuviše obuzeti« svojim radom. Drugi razlog je — idealizam. Mnogi od nas se, čini mi se, teše time, što ispod njihovog pera nastaju »neprolazne vrednosti«. Ostavimo im da se teše time, ako nas oni danas ne ometu da porazmislimo i kažemo o tome, kako da zarađujemo da bi smo mogli da živimo.

„Stvaralaštvo“ po konvejeru

Neka, ako to žele, nazivaju tu zaradu honorarom. To zvuči tako, kao da su se ovde okupili veoma pristojni ljudi. Bojim se ipak da smo svi mi — obične budale. Mi dozvoljavamo da nama upravljaju, da nam diktiraju uslove i procenite. Mi se ni jednom nismo ozbiljno zamislili nad tim, ko i na osnovu čega koristi naše oružje. Mi smo ti, koji stvaramo zemlji moralni i politički prestiž. Ne postavljam pitanje o našem društvenom položaju — mi smo ga sami stvorili, radi se samo o našem socijalno-političkom položaju. Ograničiću se na to da iznesem obične cifre. Ako sam pravilno shvatio podatke zvanične statistike, onda samo izdavači knjiga u SR Nemačkoj imaju dve i po milijarde maraka obrta godišnje. Izračunajte sve što pisci stvaraju za novine i časopise, radio, televiziju i film, i vama će postati jasno da smo mi radnici gigantske industrije koja radi sa radnom snagom šta ona želi. Da, mi smo robovi gigantske industrije, i naše gazde samo maskiraju eksploataciju. Upravo eksploataciju, nisam pogrešio, iako, razume se, pridajem toj reči relativan, a ne apsolutan smisao.

Kada govorimo o eksploatisanom mi smo navikli da pri tome mislimo na nesrećnog kulija i južnoameričkog rudara. Da, i oni su, van svake sumnje, eksploatisani. Ali, eksploatisan može da bude i istaknuti bokser-crnac, koji dolazi na boks-meč u »Rols-Rojsu« i koji za meč uzima milion dolara, od kojih kući donosi u najboljem slučaju dve stotine hiljada. On je isto tako eksploatisan, kao i njegov »kolega« — inostrani radnik u SR Nemačkoj koji radi među budavim zidovima za 20 maraka dnevno.

Nas takođe eksploatišu, iako u maskiranom obliku. Dovoljno je da se pozovemo na referat Karla Hajnca Trinklera: »Eksploatacija pisaca u neokapitalističkom društvu«.

Čitalac, koji kupuje omanju knjigu za dve i po marke, očigledno ne zna da je autor dobio za nju — što već zavisi od njegove sopstvene veštine — 5 do 8 pfeniga. Prevodilac, koji je učinio da knjiga postane pristupačna čitaocu, za džepno izdanje ne dobija skoro ništa. Televizijski gledalac sigurno i ne zna da autor, koji je propustio kroz sebe čitavu masu podataka, koji je proučio masu izvora, i koji je u većini slučajeva obavezan da prisustvuje snimanju, dobija za film u najboljem slučaju 5 hiljada maraka, što odgovara honoraru glumca za učestvovanje u televizijskom celovečernjem filmu.

Devedeset i devet procenata »slobodnih« pisaca u SR Nemačkoj ne bi moglo da izdrži čak ni dvomesečni štrajk, do te mere su »slobodni« naši »slobodni pisci«. Zamislimo za trenutak neostvarljivu sliku: autori, prevodioci, kritičari, lektori, urednici — svi »slobodni« saradnici ove čudovišne industrije u jednom trenutku prestaju da daju društvu svoje proizvode: šta će tada biti sa radiom, televizijom, izložbama knjiga? I pošto štampa, radio, televizija tako mnogo govore o savremenoj zapadnonemačkoj literaturi, meni se čini da je nastupilo vreme da upoznamo društveno javno mnjenje sa uslovima našega rada.

Koliko staje jedan roman

Kako to izgleda u praksi? Neko od nas seda i počinje da piše roman. U zavisnosti od radnih sposobnosti, piscu je za to potrebno dve do tri godine. U sto slučajeva od sto, pisac se uvaljuje u dugove. Neka se taj dug naziva »avans« ili kako god hoćete. Rizik pisca je ogroman, on izvršava kolosalan rad, njemu je potrebno smešno malo sredstava proizvodnje: malo hartije (za 20—25 maraka), olovka, a ponekad i — pisaća mašina. Možda mu je čak potrebno manje materijala nego četnom pisaru.

Jedino što mu je potrebno za ostvarivanje njegovog rizičnog poduhvata to su — sredstva za život. Zbog njih se on zadužuje, uzima pozajmice. Da li on može u slučaju manjeg honorara da smanji porez koji plaća, pod izgovorom da je imao proizvodne troškove? Ni u kom slučaju. On čak često nema ni radni kabiton. Zar naši zakonodavci, koji se materijalnim vrednostima, koje su stvorili pisci, koriste kako žele ne razmišljajući o tome u kakvim smo uslovima mi prinuđeni da radimo?

Sa socijalne tačke gledišta u stvaralaštvu pisca je interesantno to, da uz pomoć ništavnih sredstava proizvodnje, sâm, ne koristeći dopunsku radnu snagu, on stvara nešto dragoceno — rukopis, koji, pošto se nađe na stolu izdavača, neizbežno postaje predmet trgovine.

Rukopis ima i još neke komercijalne aspekte, jer postoji siže, koji može za naše gazde biti »odgovarajući«, ili »neodgovarajući«. Ako je on »odgovarajući«, on može da se proda u inostranstvu, i zahvaljujući tome, izdavač dobija dopunski prihod.

Ja se nadam da ste shvatili da sam ja sve sveo na problem zarade samo zbog toga, da bih pokazao čemu se sve podvrgava kod nas prirodno pravo stvaralaštva, da bi pokazao kakav apsurdni porezni zakon postoji u SR Nemačkoj.

Dvadeset godina posle stvaranja SR Nemačke, koja stalno apeluje na »demokratsku pravnu osnovu«, socijalno-politički položaj pisaca je sveden na nivo potpunog bespravlja.

Ako dodam da se izdavači ne osećaju uvek obavezni da pošalju pokradenom autoru barem jedan autorski primerak knjige (uz tiraž od 50 ili čak i 100 hiljada primeraka), da oni često preštapavaju stihove, ne isplaćujući pri tome nikakav autorski honorar — ja više ništa nemam da kažem o nezahvalnosti našega rada.

Ponavljam: i državi i društvu »slobodnog demokratskog i hrišćanskog« sveta je sasvim svejedno šta stvara pisac i kakva upozorenja on daje. Prema njegovom radu se odnose jednostavno ovako: postoji roba koja može da se proda u slučaju da ona donosi prihod. Dajte da se zamislimo nad tim, šta i zbog čega mi proizvodimo, umesto da plovimo tokom još od onog doba, kada su u kuvarskim priručnicima buržoaske i aristokratske kuhinje postojale rubrike: »Jeftina i ukusna jela za posluđu«.

Dajte da na kraju položimo sebi računa o socijalnom značaju našeg rada. Nećemo da jurimo za lovorovim vencima, već pokušajmo da bolje odredimo svoje mesto u društvu, tim pre što svi naši lovorovi venci jedva da mogu da posluže za supu.

Mi ničim nismo obavezni našoj državi, ali je zato ona obavezna mnogo čime nama. Pozivam sve kolege da razmisle: da li je nastupilo vreme da učvrstimo našu socijalnopolitičku solidarnost? Tek onda, kada uvidimo da stari buržoaski kriterijumi kulture ni za šta ne vrede, kada vidimo da su oni bili apsurd čak i u svoje doba, tada ćemo prestati da budemo politički mrtvaci. Odnos društva prema našem radu me oslobađa od neophodnosti da analiziram to društvo. Više volim da ne gubim badača vreme na razmatranju tog problema, i smatram da prašnjavi lovorovi vencici ne donose piscima nikakve koristi, ako njihov rad ne služi korisnom cilju. Pozivam svoje kolege da daju novom savezu svoja imena i slavu, kako bi on mogao energično da se meša u politički život zemlje.

(Preveo: Milan ČOLIĆ)

